

Przemoc wobec dzieci w sporcie. Raport z badań ilościowych

Najważniejsze wyniki

FUNDACJA
DAJEMY
DZIECIOM
SIŁĘ

Autorzy:

Szymon Wójcik

Katarzyna Makaruk

Joanna Kopycka

Redakcja: Maciej Czerwiński

Projekt graficzny i skład: Norbert Grzelka

Copyright © 2024 Fundacja Dajemy Dzieciom Się

Cytowanie:

Wójcik, Sz., Makaruk, K., Kopycka, J. (2024). *Przemoc wobec dzieci w sporcie*.

Raport z badań ilościowych. Najważniejsze wyniki. Fundacja Dajemy Dzieciom Się.

ISBN 978-83-65675-18-7

Fundacja Dajemy Dzieciom Się

ul. Walecznych 59

03-926 Warszawa

tel. (22) 616 16 69

badania@fdds.pl

www.fdds.pl

Publikacja sfinansowana ze środków organizacji Plan International przekazanych przez Disasters Emergency Committee

Spis treści

5 Wstęp

6 Metodologia badania

9 Wyniki

9 Charakterystyka respondentów

9 Postawy względem przemocy wobec dzieci w sporcie

10 Skala doświadczania przemocy

11 Przemoc emocjonalna i zaniedbanie

12 Przemoc fizyczna

12 Przemoc seksualna

13 Sprawcy przemocy

15 Wiek w momencie doświadczenia przemocy

17 Ujawnianie doświadczeń przemocy

17 Doświadczenie przemocy w dzieciństwie a zachowania autodestrukcyjne

21 Wnioski i podsumowanie

22 Bibliografia

Wstęp

W Polsce przemoc wobec dzieci uprawiających wyczynowo sport to wciąż mało dostrzegany problem. Stąd wiedza na temat skali negatywnych doświadczeń młodych sportowców jest ograniczona. Chociaż regularne uprawianie sportu przynosi dzieciom liczne korzyści i pozytywnie wpływa na ich rozwój, to wiąże się także z ryzykiem nadużyć oraz przemocy. Badania realizowane w innych państwach, takich jak Wielka Brytania, Belgia, Holandia i Kanada, wskazują na znaczącą wagę problemu przemocy wobec dzieci uprawiających wyczynowo sport (Alexander i in., 2011; Parent i Vaillancourt-Morel, 2021; Vertommen i in., 2016).

Przykłady przemocowych zachowań wobec młodych sportowców to bezwzględne, agresywne czy lekceważące traktowanie, groźby, działania prowadzące do przetrenowania zawodnika i nadmierne wymagania fizyczne (Brackenridge, 2001; Fasting, 2005). Z badań przeprowadzonych w Belgii i Holandii (Vertommen, 2016), Wielkiej Brytanii (Alexander i in., 2011) oraz Kanadzie (Parent i Vaillancourt-Morel, 2021) wynika, że najczęściej doświadczaną kategorią przemocy wobec sportowców była przemoc emocjonalna.

Doświadczanie przez młodych zawodników przemocy w środowisku sportowym może powodować wiele problemów zdrowotnych – zarówno psychicznych, jak i fizycznych, w tym niestabilność emocjonalną, depresję, inne zaburzenia psychiczne i zaburzenia odżywiania. Dzieci te mogą także doświadczać niepokoju, lęku i bezsensowności, a ich samoocena i jakość życia są niższe w stosunku do innych młodych zawodników (Fasting i in., 2002; Jeckell i in., 2018; Mountjoi i in., 2016; Vertommen i in., 2018).

Według danych GUS (2023a) w Polsce w 2022 r. w klubach sportowych ćwiczyło 789 tys. dzieci i nastolatków, w tym 31,2% dziewczyn. W polskich związkach sportowych trenowało 469 tys. juniorów. Do grupy tej zaliczamy wszystkich ćwiczących w klubach sportowych chłopców i dziewczyny, którzy nie są seniorami, tj. juniorów, juniorów młodszych i młodzików (GUS, 2023b).

W Polsce nie prowadzono dotychczas badań ilościowych, które oceniłyby skalę przemocy wobec dzieci i nastolatków trenujących wyczynowo sport. Niniejsze badanie stawia sobie za cel wypełnienie tej luki poprzez oszacowanie skali występowania różnych form przemocy doświadczanej przez tę grupę i ich uwarunkowań. Przyjęliśmy przy tym bezpieczną dla dzieci perspektywę retrospektywną, tj. nie pytaliśmy bezpośrednio ich, tylko młodych dorosłych (studentów pierwszych lat kierunków sportowych) o ich doświadczenia z okresu przed ukończeniem 18 r.ż.

Metodologia badania

W pierwszej kolejności przystąpiono do przeglądu najnowszych publikacji dotyczących problemu przemocy w sporcie oraz narzędzi badawczych stosowanych do realizacji badań na ten temat na świecie. Po przeglądzie dostępnych narzędzi zdecydowano o wyborze kanadyjskiego kwestionariusza VTAQ (*Violence Toward Athletes Questionnaire*), który jest przeznaczony dla nastolatków i młodych dorosłych wyczynowo uprawiających w dzieciństwie sport. Kwestionariusz składa się z 50 pozycji i zawiera szczegółowy opis związanych ze sportem krzywdzących zachowań o charakterze psychologicznym, fizycznym i seksualnym oraz zaniedbania (tab. 1). Badani byli pytani o ich doświadczenia z dzieciństwa, czyli zanim ukończyli 18 lat. Kwestionariusz uzupełniono o dodatkowe pytania o zachowania autodestrukcyjne i postawy względem przemocy wobec dzieci w środowisku sportowym.

Badanie zrealizowała w styczniu 2024 r. agencja badawcza PBS na zlecenie Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę. Próba do badania była nielosowa i miała charakter celowy. Obejmowała studentów I, II i III roku studiów stacjonarnych kierunków fizjoterapia, wychowania fizyczne oraz sport na czterech polskich uczelniach wyższych (Akademie Wychowania Fizycznego w Warszawie, Katowicach i Poznaniu oraz Uniwersytet Rzeszowski). Do badania kwalifikowali się respondenci, którzy w dzieciństwie uprawiali wyczynowo sport. Badanie było przeprowadzane w czasie zajęć z wykorzystaniem techniki CASI (*computer-assisted self-interviewing*), która wyklucza udział ankietera w wypełnianiu ankiety. Finalnie ankietę wypełniło 845 studentów, z czego 700 spełniało kryteria uprawiania sportu w dzieciństwie. Ostatecznie, po usunięciu przypadków wątpliwych, do analizy przyjęto 693 obserwacje.

Tabela 1. Kategorie i formy przemocy w sporcie wg kwestionariusza VTAQ

Kategoria przemocy	Liczba form przemocy	Formy przemocy
Przemoc emocjonalna ze strony współzawodnika	4	<ul style="list-style-type: none"> - wykluczanie - plotki, krzywdzące komentarze - kradzież lub uszkodzenie własności - groźnienie, poniżanie
Przemoc fizyczna ze strony współzawodnika	2	<ul style="list-style-type: none"> - uderzenie, popchnięcie podczas zawodów - uderzenie, popchnięcie poza czasem zawodów
Przemoc seksualna ze strony współzawodnika	3	<ul style="list-style-type: none"> - obraźliwe komentarze o charakterze seksualnym - niechciane zachowania seksualne - zmuszenie do kontaktu seksualnego
Przemoc fizyczna ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę	13	<ul style="list-style-type: none"> - potrząsanie, popychanie - rzucanie przedmiotami w zawodnika - uderzenie dłonią - uderzenie pięścią, kopnięcie - uderzenie twardym przedmiotem - duszenie, podduszanie - rzucanie przedmiotami niewymierzone w zawodnika - zmuszanie lub zachęcanie do zranienia przeciwnika - zmuszanie lub zachęcanie do poniżenia przeciwnika - zmuszanie lub zachęcanie do groźnienia przeciwnikowi - przyzwolenie na zrobienie krzywdy przeciwnikowi - przyzwolenie na poniżenie przeciwnika - przyzwolenie na groźnienie przeciwnikowi
Przemoc emocjonalna i zaniedbanie ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę	17	<ul style="list-style-type: none"> - groźba porzucenia, wyrządzenia krzywdy - obrażanie, poniżanie - przesadna krytyka - odrzucenie lub wykluczenie - zamknięcie w pomieszczeniu - zachęcanie do ograniczenia kontaktów towarzyskich - ignorowanie lub brak zainteresowania - zmuszanie do dodatkowych treningów - zmuszanie do trenowania z kontuzją - zmuszanie do wykonywania zbyt trudnych ruchów - zmuszanie do utraty wagi - zmuszanie do stosowania środków dopingujących - przyzwolenie na trenowanie w czasie kontuzji - przyzwolenie na utratę wagi - przyzwolenie na stosowanie środków dopingujących - zachęcanie do przerywania nauki - odmowa opieki medycznej
Przemoc seksualna ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę	11	<ul style="list-style-type: none"> - komentarze o charakterze seksualnym - niechciane zachowania seksualne - obserwowanie podczas czynności seksualnych - rozmowy o charakterze seksualnym - filmowanie/fotografowanie czynności seksualnych - ekshibicjonizm - dotykanie genitaliów - dotykanie innych części ciała - całowanie w sposób seksualny - próba penetracji seksualnej - penetracja seksualna

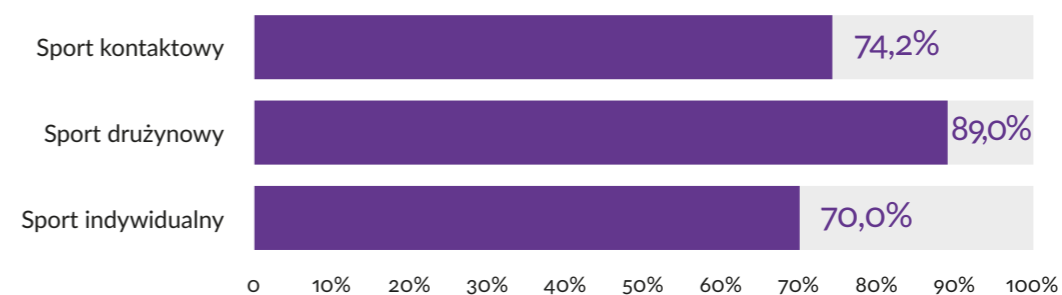
Wyniki

Charakterystyka respondentów

Większość (61,2%) badanych trenowała w dzieciństwie co najmniej dwie dyscypliny sportowe, a 38,8% trenowało jedną dyscyplinę. Trzy czwarte (74,2%) badanych uprawiało sporty kontaktowe, 89,0% – sporty drużynowe, a 70,0% – sporty indywidualne (wyk. 1). Mężczyźni istotnie częściej niż kobiety wskazywali sporty kontaktowe (86,3% vs 58,2%, $p < 0,05$) i drużynowe (92% vs 84,9%, $p < 0,05$), a kobiety częściej niż mężczyźni wskazywały sporty indywidualne (78,9% vs 62,7%, $p < 0,05$).

Najpopularniejszymi dyscyplinami sportu wśród badanych studentów była piłka nożna (42,6%), następnie pływanie (30,7%), piłka siatkowa (22,7%), taniec (15,9%), koszykówka (13,3%) i lekkoatletyka (12,6%). Najczęściej uprawianym w dzieciństwie sportem było pływanie w przypadku kobiet (33,4%) i piłka nożna w przypadku mężczyzn (65,5%).

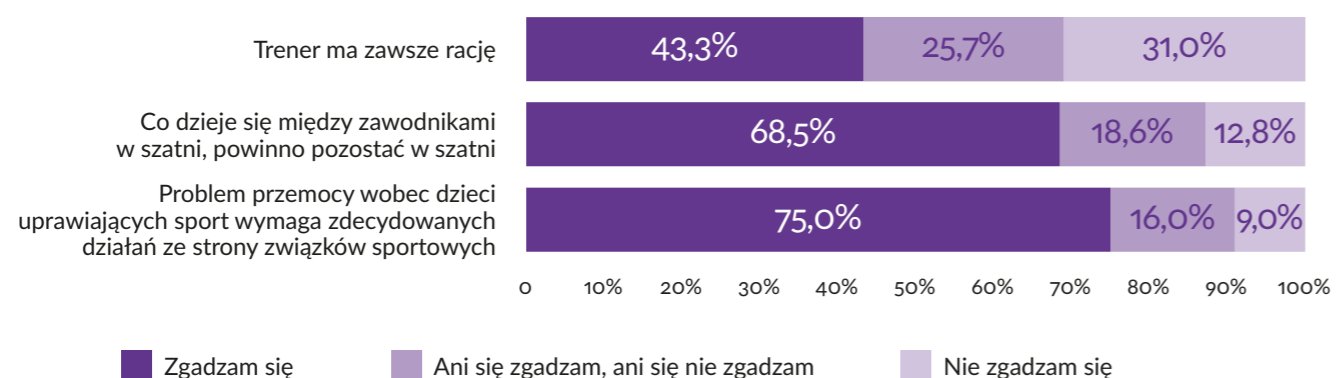
Wykres 1. Rodzaj uprawianych dyscyplin sportowych, N=693

Postawy względem przemocy wobec dzieci w sporcie

Na początku respondentom zadano pytania dotyczące wybranych postaw i norm obowiązujących w sporcie. Kwestie dotyczące posłuszeństwa trenerowi czy rozwiązywania problemów tylko w gronie sportowców mogą mieć duże znaczenie w odniesieniu do zarówno powstawania, jak i wykrywania przemocy.

Wykres 2. Postawy i opinie na temat przemocy wobec dzieci uprawiających sport, N=693

Więcej niż dwie piąte (43,3%) respondentów zgodziło się ze stwierdzeniem, że trener ma zawsze rację. Odmienne zdanie miała niecała jedna trzecia (31,0%) badanych, a jedna czwarta ani nie zaakceptowała, ani nie odrzuciła tej postawy.

Większość ankietowanych (68,5%) osób uważała, że to, co dzieje się między zawodnikami, nie powinno być ujawniane na zewnątrz. Jedynie 12,8% badanych wyraziło aprobatę wobec możliwości ujawniania spraw, które dotyczą zawodników, a 18,6% respondentów nie wyraziła swojego zdania na ten temat, zaznaczając odpowiedź *ani się zgadzam, ani się nie zgadzam*.

Zdaniem 75,0% badanych problem przemocy wobec dzieci uprawiających sport wymaga zdecydowanych działań ze strony związków sportowych. Jedynie 9,0% respondentów nie zgodziło się z tym stwierdzeniem, a ok. jedna szóstka (16,0%) badanych nie wyraziła swojego zdania na temat podejmowania przez związki sportowe działań spowodowanych problemem przemocy wobec dzieci (wyk. 2).

Skala doświadczania przemocy

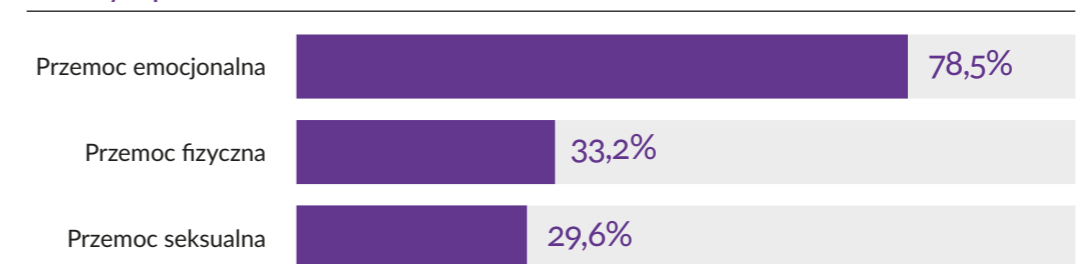
W badaniu zapytano respondentów o przemoc, jakiej doznawali w dzieciństwie ze strony zarówno współzawodników (zazwyczaj swoich rówieśników), jak i osób sprawujących opiekę i kontrolę. Tymi ostatnimi mogli być trenerzy, działacze sportowi, terapeuci, masażyści, ale także rodzice (jeśli do przemocy doszło w kontekście trenowania sportu).

Zdecydowana większość (89,9%) respondentów doświadczyła w dzieciństwie przynajmniej raz przemocy w środowisku sportowym. Najczęściej była to przemoc emocjonalna ze strony współzawodnika (78,5%) oraz przemoc emocjonalna i zanie-

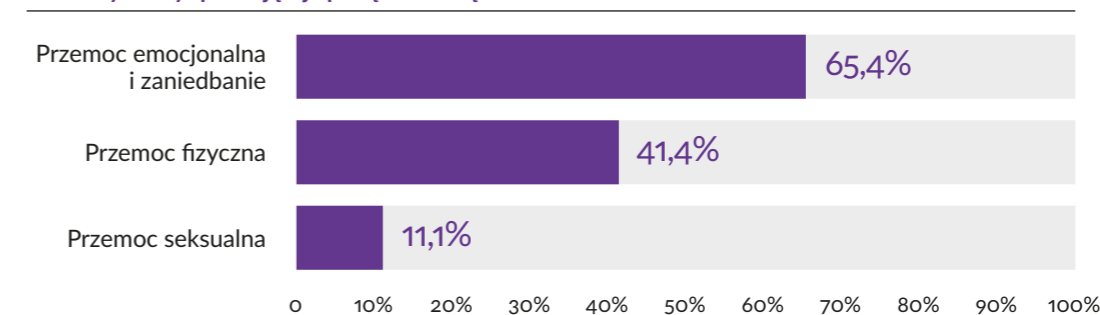
dbanie ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę (65,4%). Przemocy fizycznej ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę doświadczyło 41,4% badanych, a ze strony współzawodnika – 33,2%, czyli co trzecia osoba. Przemocą seksualną ze strony współzawodnika zostało pokrzywdzonych 29,6% badanych, a ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę – 11,1% (wyk. 3).

Wykres 3. Rozpowszechnienie doświadczeń poszczególnych kategorii przemocy w sporcie, N=693

Ze strony współzawodnika

Ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę

Przemoc emocjonalna i zaniebdanie

Najpowszechniejszą kategorią przemocy doświadczanej przez badanych w związku z uprawianiem sportu w dzieciństwie była przemoc emocjonalna ze strony współzawodnika (78,5%). Ponad połowa respondentów w ramach tej kategorii wskazała obrażanie, grożenie lub poniżanie (57,6%) oraz wykluczanie z grupy m.in. przez ignorowanie oraz niezapraszanie na imprezy i zajęcia drużynowe lub klubowe itp. (51,1%).

Przemocy emocjonalnej i zaniebdania w dzieciństwie ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę także doznała większość (65,4%) badanych. Do najczęściej wskazywanych form tej kategorii przemocy należała przesadna krytyka (46,2%), obrażanie, poniżanie lub wyśmianie (28,4%) oraz celowe odrzucenie lub wykluczenie (25,5%).

Przemoc fizyczna

Co trzecia (33,2%) badana osoba doświadczyła w dzieciństwie przemocy fizycznej ze strony współzawodnika. Istotnie częściej dotyczyło to mężczyzn niż kobiet (42,5% vs 21,1%, $p < 0,05$) i osób uprawiających w dzieciństwie co najmniej dwie dyscypliny sportu niż trenujących tylko jedną dyscyplinę. Zgodnie z deklaracjami respondentów 27,7% z nich zostało uderzonych, kopniętych popchniętych lub potrząśniętych przez współzawodnika podczas zawodów, a 25,0% – poza zawodami.

Na przemoc fizyczną ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę wskazało 41,4% badanych. Warto zauważyć, że w przeciwieństwie do przemocy emocjonalnej i seksualnej skala była tu większa w odniesieniu do dorosłych sprawców. Wśród wskazywanych form tej przemocy najczęściej pojawiało się potrząsanie i popychanie, przytrzymywanie zawodnika lub rzucanie nim (15,7%), rzucanie przedmiotami niewymierzone w zawodnika (15,7%) oraz rzucanie przedmiotami w zawodnika (14,4%).

Przemoc seksualna

Przemocy seksualnej ze strony współzawodnika doświadczyło w dzieciństwie aż 29,6% badanych i nie było tu istotnych różnic ze względu na płeć. Najczęściej były to obraźliwe i krzywdzące komentarze o charakterze seksualnym (24,1%) oraz niechciane zachowania seksualne, takie jak imitowanie stosunku oralnego czy gwizdanie (13,3%). Zmuszanie do kontaktu seksualnego przez współzawodników zadeklarowało 4% respondentów.

Co dziewiąta (11,1%) badana osoba doświadczyła w dzieciństwie przynajmniej jednej formy przemocy seksualnej ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę. Były to istotnie częściej kobiety niż mężczyźni (14,7% vs 7,5%, $p < 0,05$). Najczęściej ta kategoria przemocy przejawiała się wypowiedzianiem obraźliwych lub krzywdzących komentarzy o charakterze seksualnym (8,4% ogółu respondentów), niechcianymi zachowaniami seksualnymi, np. ocieraniem, gwizdaniem lub niechcianym masowaniem (4,2%) oraz dotykiem intymnych części ciała (3,2%). W przypadku 1% respondentów przemoc ta przybrała formę kontaktu seksualnego z penetracją, dodatkowo 1,4% deklaroowało próbę takiej penetracji a 0,9% doświadczyła filmowania lub fotografowania w trakcie czynności seksualnych (tab. 2).

Tabela 2. Rozpowszechnienie poszczególnych kategorii doświadczeń przemocy ogółem oraz w podziale na płeć i liczbę uprawianych dyscyplin sportowych w dzieciństwie, N=693

	Kategoria przemocy	Płeć		Liczba dyscyplin sportowych	
		Kobiety	Mężczyźni	1	2 i więcej
Doświadczenie przemocy w sporcie ogółem	89,9%	91,3%	89,1%	88,1%	91,0%
Doświadczenie przemocy ze strony współzawodnika					
przemoc emocjonalna	78,5%	80,3%	77,5%	75,8%	80,2%
przemoc fizyczna	33,2%	21,1%	42,5%*	28,3%	36,3%*
przemoc seksualna	29,6%	32,1%	27,2%	27,9%	30,7%
Doświadczenie przemocy ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę					
przemoc emocjonalna i zaniedbanie	65,4%	69,2%	62,2%	63,6%	66,5%
przemoc fizyczna	41,4%	38,8%	43,3%	37,9%	43,6%
przemoc seksualna	11,1%	14,7%*	7,5%	12,3%	10,4%

* $p < 0,05$

Sprawcy przemocy

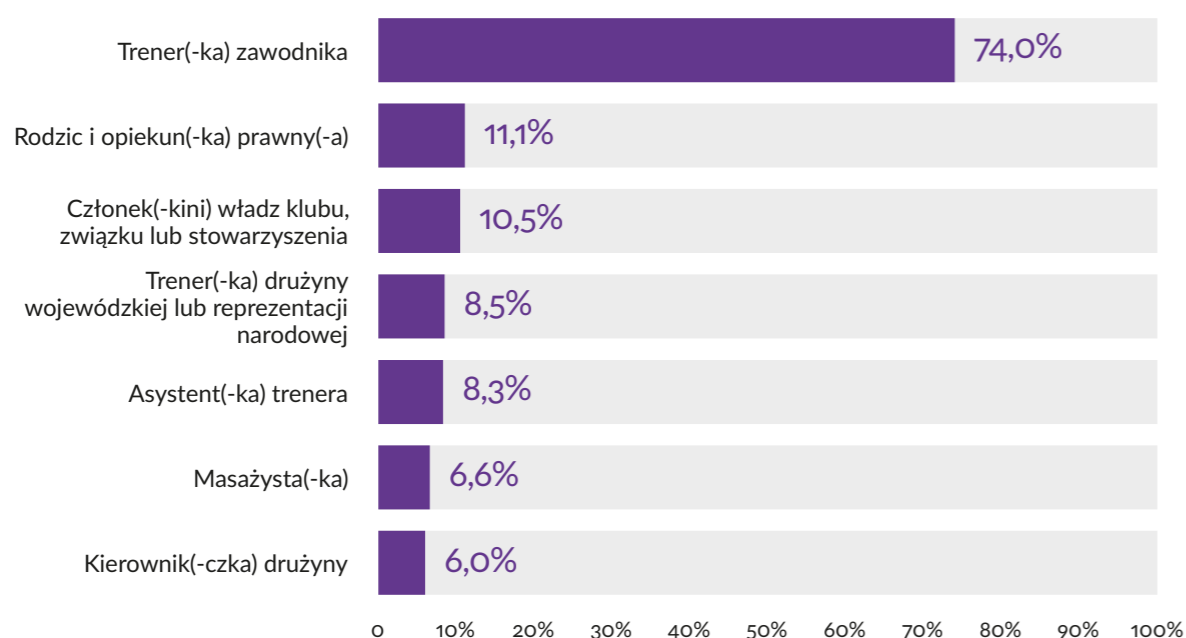
Większość badanych – zarówno kobiet, jak i mężczyzn – doświadczyła przemocy ze strony współzawodników (83,3%) oraz ze strony osób sprawujących opiekę i kontrolę (72,6%). Więcej respondentów dotknęła przemoc ze strony współzawodnika niż ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę (83,3% vs 72,6%). Płeć oraz liczba uprawianych dyscyplin sportowych nie różnicowały znacząco doświadczeń przemocy ani ze strony współzawodników, ani osób sprawujących opiekę i kontrolę.

Tabela 3. Rozpowszechnienie doświadczeń przemoc ze strony współzawodnika oraz osoby sprawującej opiekę i kontrolę ogółem oraz w podziale na płeć i liczbę uprawianych dyscyplin sportowych, N=693

	Ogółem	Płeć		Liczba dyscyplin sportowych	
		Kobiety	Mężczyźni	1	2 i więcej
Przemoc ze strony współzawodnika	83,3%	85,6%	81,9%	79,9%	85,4%
Przemoc ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę	72,6%	72,6%	72,5%	72,1%	72,1%

W przypadku przemocy ze strony dorosłych sprawujących opiekę i kontrolę respondenci byli pytani o to, kim był sprawca. Niemal trzy czwarte (74,0%) pokrzywdzonych w dzieciństwie tą przemocą wskazało swojego trenera / swoją trenerkę. Co dziewiąta (11,1%) osoba doświadczyła przemocy ze strony swojego rodzica lub opiekuna w kontekście sportowym, niewiele mniej (10,5%) osób doświadczyło przemocy ze strony członka władz klubu, związku lub stowarzyszenia. Przemocy ze strony trenera/trenerki drużyny wojewódzkiej reprezentacji lub narodowej doznało 8,5% osób, ze strony asystenta/asystentki trenera – 8,3%, masażyści – 6,6%, a kierownika drużyny – 6,0%. Mniej liczne wskazania dotyczyły też m.in. fizjoterapeutów/fizjoterapeutek, lekarzy/lekarek medycyny sportowej i psychologów/psycholożek sportowych (wyk. 4).

Wykres 4. Sprawcy przemocy ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę, n=503*

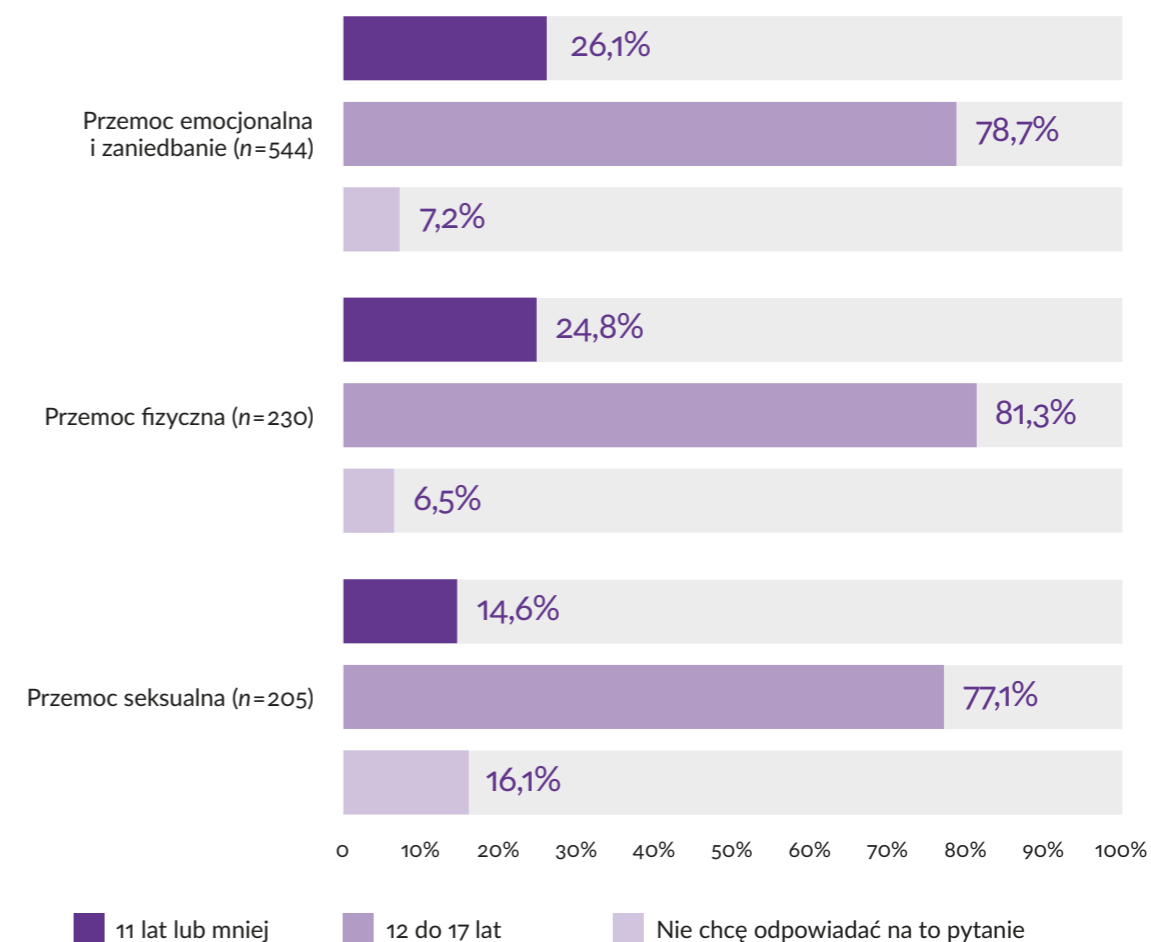

*Możliwość wielokrotnych wskazań – na wykresie umieszczone wskazania >3% pokrzywdzonych.

Wiek w momencie doświadczenia przemocy

Najbardziej narażoną na doświadczenie przemocy ze strony współzawodników grupą byli zawodnicy w wieku 12–17 lat. Większość badanych, którzy doświadczyli przemocy i zaniedbania emocjonalnego (78,7%), przemocy fizycznej (81,3%) i seksualnej (77,1%), była wtedy w tym wieku. Około jednej czwartej dzieci, które doświadczyły przemocy emocjonalnej (26,1%) oraz przemocy fizycznej (24,8%) ze strony współzawodników, była wtedy w wieku 11 lat lub była młodsza. W takiej samej grupie wiekowej było 14,6% dzieci, które doświadczyły przemocy seksualnej ze strony współzawodników. Aż 16,1% badanych nie chciało odpowiedzieć na pytanie dotyczące tego, w jakim byli wieku, gdy doświadczyli przemocy seksualnej (wyk. 5).

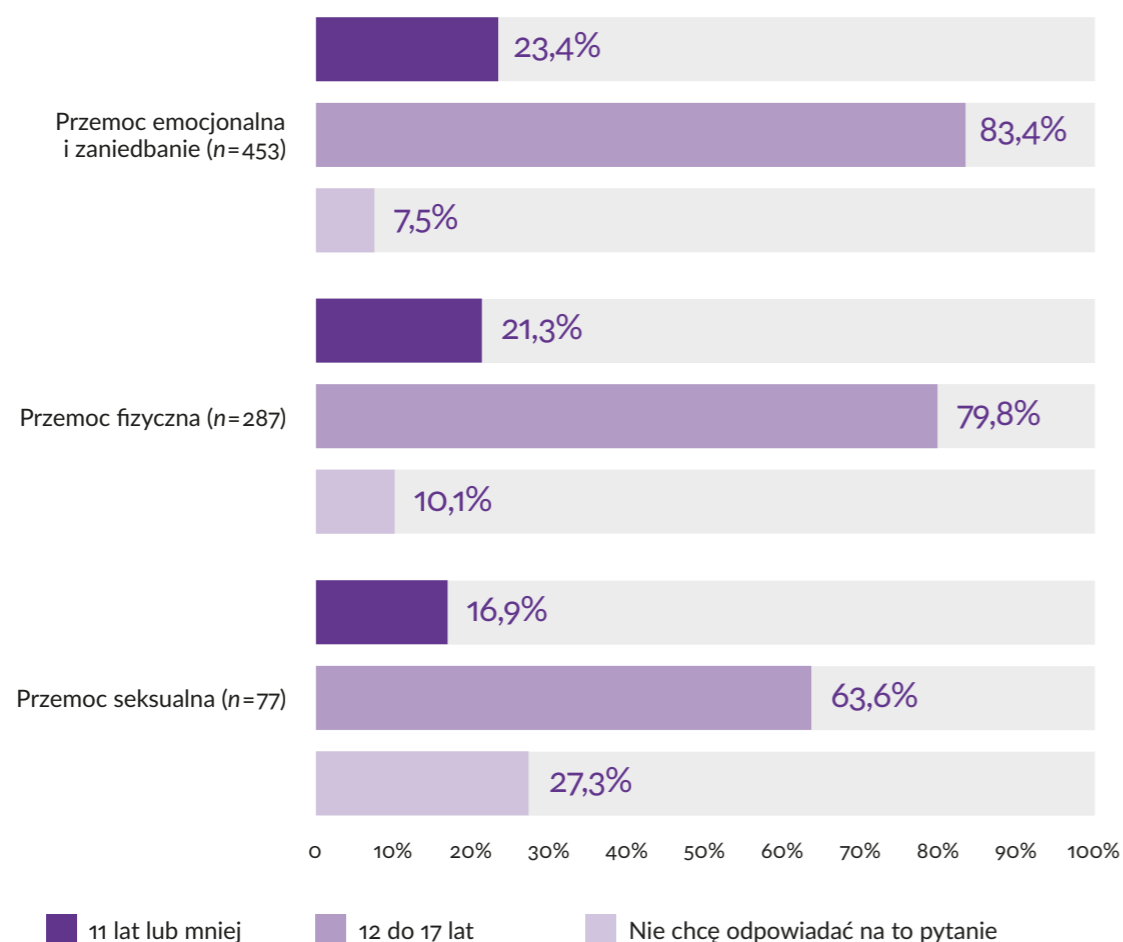
Wykres 5. Wiek w momencie doświadczenia przemocy ze strony współzawodnika*

*Możliwość wielokrotnych wskazań.

W przypadku doświadczenia przemocy ze strony osób sprawujących opiekę i kontrolę najczęściej pokrzywdzonymi także byli sportowcy w wieku 12–17 lat. W tej grupie wiekowej było 83,4% osób, które doświadczyły przemocy emocjonalnej i zaniedbania, i 79,8% badanych, wobec których stosowano przemoc fizyczną. Doświadczenie przemocy seksualnej ze strony osób sprawujących opiekę i kontrolę dotyczyło blisko dwóch trzecich (63,6%) przypadków sportowców w wieku 12–17 lat. Aż 27% osób, które doświadczyły tej formy przemocy, nie chciało powiedzieć, ile miały wtedy lat (wyk. 6).

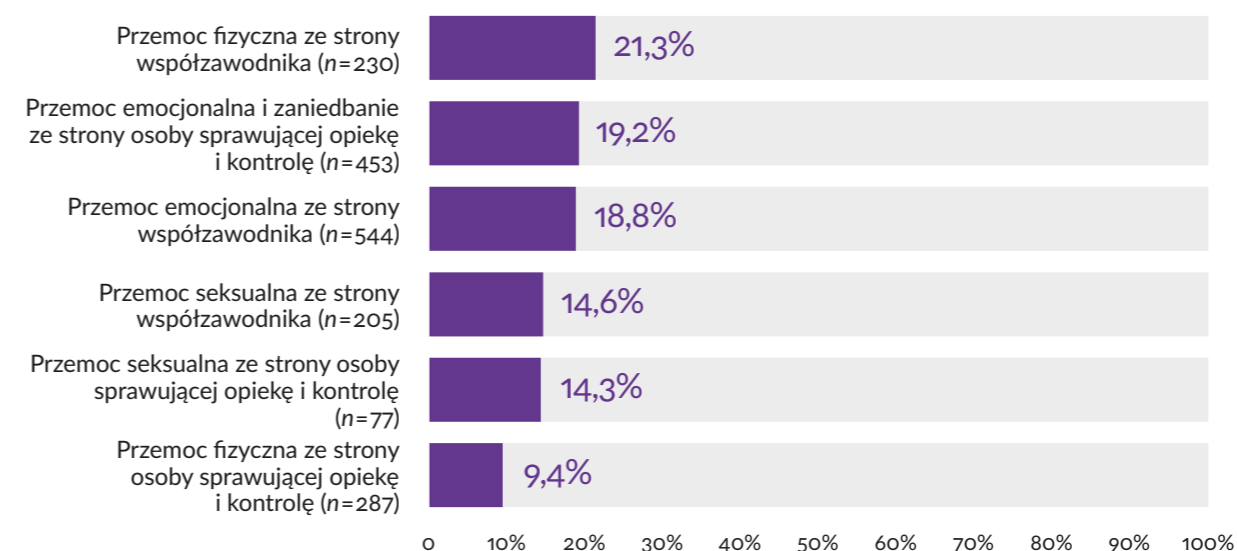
Wykres 6. Wiek w momencie doświadczenia przemocy ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę

Ujawnianie doświadczeń przemocy

Osoby pokrzywdzone w dzieciństwie przemocą zapytano również, czy po tym zdarzeniu zwróciły się o pomoc do osoby dorosłej. Jest to kluczowa informacja z punktu widzenia budowania systemu bezpieczeństwa dla dzieci. Z odpowiedzi respondentów wynika, że była to relatywnie rzadka praktyka. Najczęściej o wsparcie kogoś dorosłego poprosiły osoby z doświadczeniem przemocy fizycznej ze strony współzawodnika (21,3%), najrzadziej – pokrzywdzeni przemocą fizyczną ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę (9,4%). Rzadziej zgłaszano również przemoc seksualną ze strony zarówno współzawodnika (14,6%), jak i opiekuna (14,3%; wyk. 7).

Wykres 7. Udział respondentów, którzy zwrócili się o pomoc do osoby dorosłej po doświadczeniu przemocy w dzieciństwie

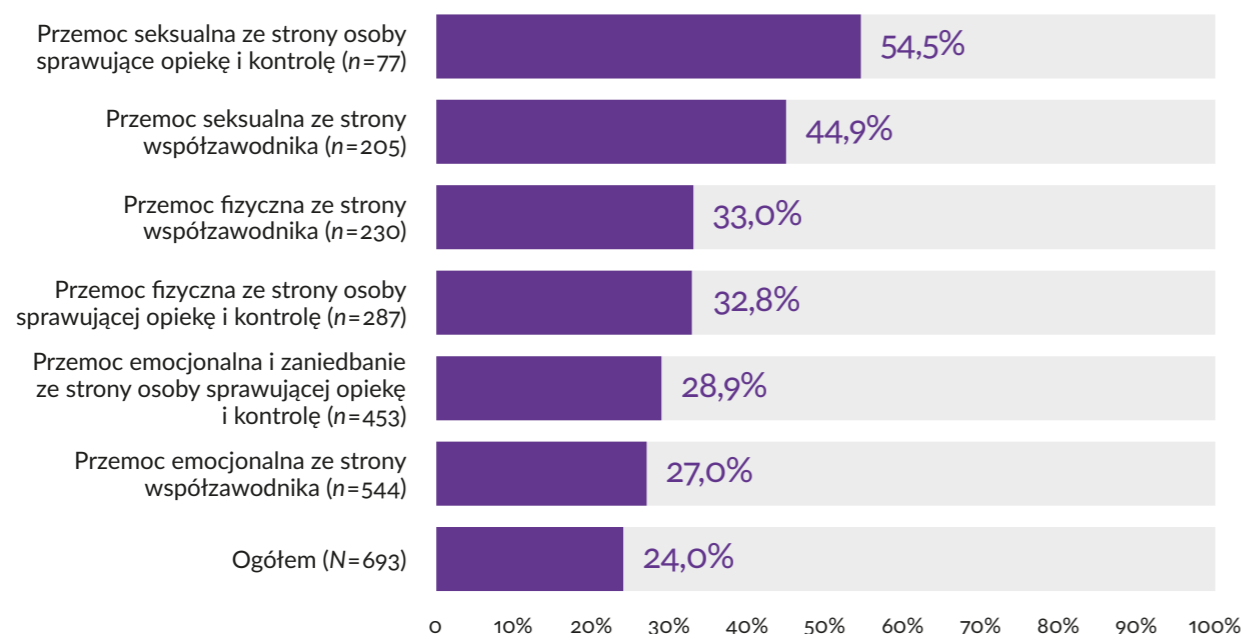
Doświadczenie przemocy w dzieciństwie a zachowania autodestrukcyjne

Aby ocenić potencjalny negatywny wpływ doświadczenia przemocy w dzieciństwie na psychikę młodych ludzi, zadaliśmy dodatkowe pytania o zachowania autodestrukcyjne – samookaleczanie i podejmowanie prób samobójczych.

Niemal co czwarta (24%) badana osoba, która uprawiała wyczynowo sport w dzieciństwie, okaleczała się. Częściej były to kobiety niż mężczyźni (32,8% vs 17,4%, $p < 0,05$). Ponadto 6% badanych przyznało, że próbowało popełnić samobójstwo.

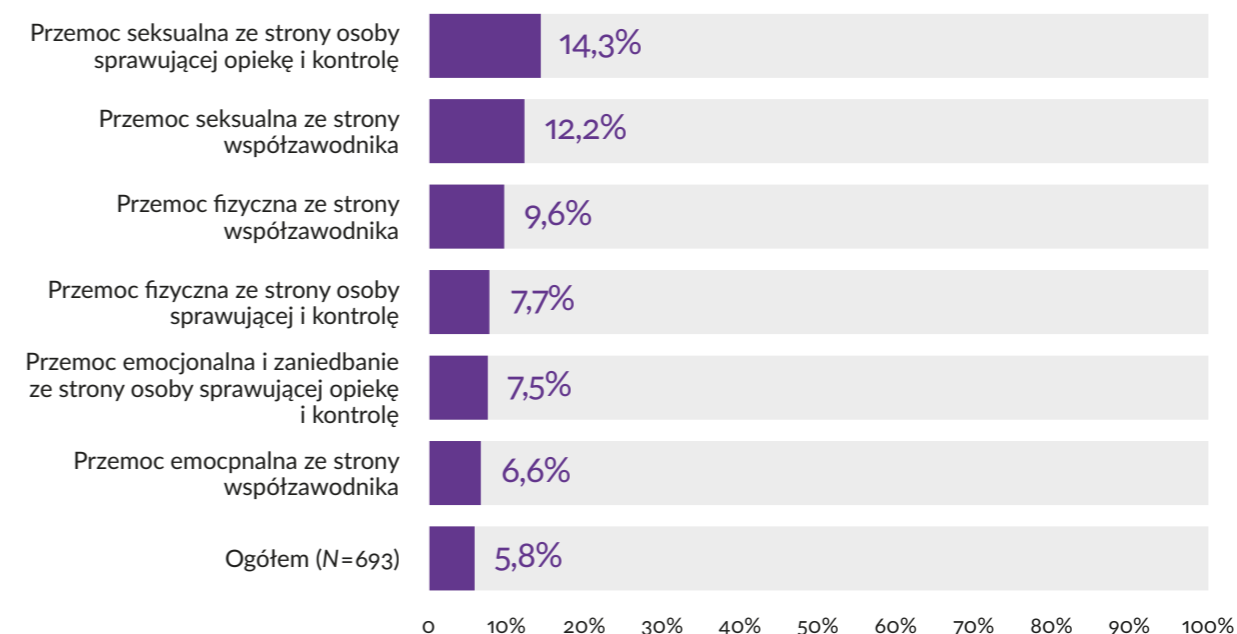
W toku badania potwierdziła się hipoteza, zgodnie z którą respondenci, którzy doświadczyli w dzieciństwie przemocy w kontekście sportu, częściej deklarowali podejmowanie zachowań autodestrukcyjnych niż osoby bez takiego doświadczenia. Zależność ta znalazła statystyczne potwierdzenie dla wszystkich sześciu kategorii krzywdzenia. Istotnie częściej okaleczały się osoby pokrzywdzone przemocą seksualną ze strony zarówno osoby sprawującej opiekę i kontrolę (54,5% vs 20,1%, $p < 0,05$), jak i współzawodnika (44,9% vs 15,2%, $p < 0,05$), osoby pokrzywdzone przemocą fizyczną ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę (32,8% vs 17,7%, $p < 0,05$) oraz ze strony współzawodnika (33,0% vs 19,4%, $p < 0,05$), osoby, które doświadczyły zaniedbania i przemocy emocjonalnej ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę (28,9% vs 14,6%, $p < 0,05$), a także osoby, które spotkały się z przemocą emocjonalną ze strony innych zawodników (27,0% vs 12,8%, $p < 0,05$). Ogółem dla każdej grupy pokrzywdzonych średni odsetek osób samookaleczających się był wyższy niż średnia dla całej badanej próby (24,0%; wyk. 8).

Wykres 8. Częstość podejmowania samookaleczeń ogółem oraz wśród osób, które doświadczyły poszczególnych kategorii przemocy w sporcie

Z kolei w przypadku podejmowania prób samobójczych różnice istotne statystycznie wystąpiły ze względu na doświadczenie przemocy emocjonalnej i zaniedbania ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę (7,5% vs 2,5%, $p < 0,05$), przemocy fizycznej ze strony współzawodnika (9,6% vs 3,9% $p < 0,05$), przemocy seksualnej ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę (14,3% vs 4,7%, $p < 0,05$) i ze strony współzawodnika (12,2% vs 3,1%, $p < 0,05$). Podobnie jak w przypadku samookaleczeń dla każdej grupy pokrzywdzonych średni odsetek podejmujących próby samobójcze był wyższy niż średnia dla całej badanej próby (5,8%; wyk. 9). W przypadku osób doświadczających w dzieciństwie przemocy seksualnej odsetki te były ponad dwa razy większe niż dla całej próby.

Wykres 9. Częstość podejmowania prób samobójczych ogółem i wśród osób, które doświadczyły poszczególnych kategorii przemocy w sporcie

Wnioski i podsumowanie

Badanie *Przemoc wobec dzieci w sporcie* jest jedną z pierwszych prób oszacowania skali tego problemu w Polsce. Bazując na ustaleniach naukowych i narzędziach badawczych opracowanych za granicą, podjęto próbę przeprowadzenia diagnozy na próbie studentów pierwszych lat uczelni sportowych, którzy w dzieciństwie uprawiali wyczynowo sport.

Wyniki badania ujawniły bardzo wysoką skalę doświadczeń przemocy, które były udziałem aż 89% respondentów. Bardziej rozpowszechniona (83%) była przemoc ze strony współzawodników, choć niemal trzy czwarte (73%) respondentów doświadczyło jej ze strony osób sprawujących opiekę i kontrolę. Wśród tych ostatnich zdecydowanie najczęściej wskazywano trenera/trenerkę, ale wśród sprawców byli także rodzice, działacze sportowi, asystenci, masażyści i kierownicy drużyn.

W badaniu uwzględniono ponad 50 form przemocy podzielonych na sześć kategorii. Najczęściej doświadczaną była przemoc emocjonalna ze strony współzawodnika (78%), następnie przemoc emocjonalna i zaniedbanie ze strony osoby sprawującej opiekę i kontrolę (65%), przemoc fizyczna ze strony opiekuna (41%) i współzawodnika (33%) oraz przemoc seksualna ze strony współzawodnika (30%) i opiekuna (11%). Do przemocy najczęściej dochodziło, gdy dzieci miały 12–17 lat.

Tylko znikoma część pokrzywdzonych dzieci zwracała się w tej sytuacji o pomoc do osoby dorosłej. Zależnie od typu doświadczanej przemocy zrobiło to 9–21% respondentów. Badanie pokazało także potencjalnie duże szkody psychiczne związane z doświadczeniami przemocy. Wśród osób doświadczających przemocy poziom samookaleczeń i prób samobójczych był znacząco wyższy niż w całej badanej grupie.

Wyniki te wskazują na palącą potrzebę działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa dzieci w sporcie. Najważniejsze rekomendacje działań w tym zakresie obejmują:

- Wprowadzanie w klubach, związkach i stowarzyszeniach sportowych standardów ochrony dzieci i procedur bezpiecznego zgłaszania incydentów przemocy.
- Rozwijanie profilaktyki przemocy rówieśniczej w środowisku sportowym.
- Wprowadzanie mechanizmów kontroli kadr trenerskich, działaczy i innych osób pracujących z dziećmi w kontekście sportowym w celu ograniczania skali przemocy.
- Prowadzenie szeroko zakrojonych szkoleń dla trenerów, działaczy sportowych, fizjoterapeutów i innych osób działających na polu sportu młodzieżowego.
- Zapewnienie pomocy psychologicznej i prawnej wszystkim ofiarom przemocy w sporcie.

Bibliografia

- Alexander, K., Stafford, A., Lewis, R. (2011). *The Experiences of Children Participating in Organised Sport in the UK*. NSPCC.
- Brackenridge, C. H. (2001). *Spoilsports: Understanding and Preventing Sexual Exploitation in Sport*. Routledge.
- Fasting, K., Brackenridge, C., Walseth, K. (2002). Consequences of sexual harassment in sport for female athletes. *Journal of Sexual Aggression*, 8(2), 37–48. <https://doi.org/10.1080/13552600208413338>
- Fasting, K., (2005). *Research on Sexual Harassment and Abuse in Sport*. Nordic Sport Science Forum.
- Fortier, K., Parent, S., Lessard, G. (2019). Child maltreatment in sport: smashing the wall of silence: a narrative review of physical, sexual, psychological abuses and neglect. *British Journal of Sports Medicine*, 54, 4–7. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2018-100224>
- GUS. (2023a). *Kultura fizyczna w latach 2021 i 2022*. Główny Urząd Statystyczny.
- GUS. (2023b). *Kultura fizyczna w 2022 r.* Główny Urząd Statystyczny.
- Jeckell, A. S., Copenhaver, E. A., Diamond, A. B. (2018). The spectrum of hazing and peer sexual abuse in sports: A current perspective. *Sports Health: A Multidisciplinary Approach*, 10(6), 558–564. <https://doi.org/10.1177/1941738118797322>
- Mountjoy, M., Brackenridge, C., Arrington, M., Blauwet, C., Carska-Sheppard, A., Fasting, K., Kirby, S., Leahy, T., Marks, S., Martin, K., Starr, K., Tiivas, A., Budgett, R. (2016). International Olympic committee consensus statement: Harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. *British Journal of Sports Medicine*, 50(17), 1019–1029. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2016-096121>
- Parent, S., Vaillancourt-Morel, M.-P., Gillard, A. (2021). Interpersonal violence (IV) in sport and mental health outcomes in teenagers. *Journal of Sport and Social Issues*, 46(4), 323–337. <http://dx.doi.org/10.1177/01937235211043652>
- Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Kampen, J. K., Brackenridge, C. H., Rhind, D. J. A., Van Den Eede, F. (2016). Interpersonal violence against children in sport in the Netherlands and Belgium. *Child Abuse & Neglect*, 51, 223–236. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.10.006>
- Vertommen, T., Kampen, J., Schipper-van Veldhoven, N., Uzieblo, K., Van Den Eede, F. (2018). Severe interpersonal violence against children in sport: Associated mental health problems and quality of life in adulthood. *Child Abuse & Neglect*, 76, 459–468. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.12.013>

Fundacja Dajemy Dzieciom Się

ul. Walecznych 59

03-926 Warszawa

www.fdds.pl